

Advies

Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen nr. 2019/A/5

**betreffende wetsvoorstel tot wijziging van het Strafwetboek,
teneinde wraakporno te bestrijden**

2 december 2019

**INSTITUUT VOOR
DE GELIJKHEID
VAN VROUWEN
EN MANNEN**

I. Inleiding

Het Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen (hierna het Instituut genoemd) werd opgericht door de wet van 16 december 2002 en heeft onder andere als opdracht om te waken over de naleving van de wetgeving inzake de gelijkheid van vrouwen en mannen en om elke vorm van discriminatie of ongelijkheid op grond van geslacht te bestrijden.

In deze hoedanigheid kan het Instituut gevraagd worden om advies uit te brengen omtrent bestaande of toekomstige wetgeving met het oog op het verbeteren van wet- en regelgeving

II. Context

Het internet kan vrouwen succesvol toelaten zich te verenigen, zich uit te spreken, deel te nemen aan activiteiten en uit de schaduw te treden. Helaas zijn vrouwen ook het slachtoffer van het succes van het internet. In Europa wordt een op de tien vrouwen het slachtoffer van een of andere vorm van online seksueel geweld.¹ Online seksueel geweld kent vele verschijningsvormen met elk hun eigen verwoestende effecten, gaande van haatspraak of aanzetten tot haat, cyberstalking,² tot wraakporno. Dergelijk online geweld is veelal gericht op vrouwen. Ook de slachtoffers van wraakporno zijn overwegend vrouwelijk, zij maken 80% tot 90% van de slachtoffers van wraakporno uit.³

Wraakporno is de praktijk waarbij seksueel getinte beeld-, geluids- of filmopnames verspreid worden zonder de toestemming van het slachtoffer. Hoewel de term impliceert dat dit steeds gebeurt vanuit wraakzuchtige overwegingen, omvat wraakporno ook het hacken van de accounts van onbekenden of het verspreiden van seksueel getint materiaal van onbekenden. Ook kunnen de beelden soms gemaakt worden met de expliciete bedoeling het slachtoffer te dwingen iets te doen of niet te doen, en gaat het dus hand in hand met andere misdrijven zoals bedreigingen uiten, chanteren... Daders van verkrachtingen bijvoorbeeld, filmen het misdrijf soms om het slachtoffer te dwingen geen aangifte te doen of om op te scheppen over hun misdrijf.⁴

Wraakporno kadert vaak binnen een partnerrelatie. Soms dreigt de (ex-)partner bij een relatiebreuk intieme opnames te verspreiden via het internet. Soms worden de opnames gebruikt als chantagemiddel om ervoor te zorgen dat het slachtoffer andere misdrijven, zoals huiselijk geweld, geheim houdt.⁵ De Amerikaanse groep *Cyber Civil Rights Initiative*, meldt dat 10% van de ex-partners al eens heeft gedreigd met het posten van naaktfoto's van hun ex, waarvan 60% hun dreigement ook waarmaakte.⁶

De schade voor de slachtoffers van wraakporno is zeer verregaand en kan verwoestende gevolgen hebben. 90% van de slachtoffers van wraakporno geeft aan aanzienlijke emotionele gevolgen te ondervinden, zeker omdat 43% van de slachtoffers lastig gevallen of belaagd wordt naar aanleiding van

¹ "Cyber Violence Against Women and Girls: A World- Wide Wake-Up Call", *UN Broadband Commission for Digital Development*, 2015
http://www.unwomen.org/~media/headquarters/attachments/sections/library/publications/2015/cyber_violence_gender%20report.pdf?v=1&d=20150924T154259

² België samen met Zweden, Denemarken, Luxemburg, Finland en Slowakije heeft de hoogste prevalentiegraad in de EU qua online stalking. "Cyber violence and hate speech online against women", Policy Department for Citizens' Rights and Constitutional Affairs, *European Parliament*, September 2018, p. 38.

³ "Guide for Legislators", Cyber Civil Rights Initiative, p. 3., <http://www.cybercivilrights.org/guide-to-legislation/>

⁴ T. Culp-Ressler, "16 Year-old's rape goes viral on Twitter", *Think Progress*, 10 juli 2014.

⁵ "Guide for Legislators", Cyber Civil Rights Initiative, p. 3., <http://www.cybercivilrights.org/guide-to-legislation/>

⁶ "Guide for Legislators", Cyber Civil Rights Initiative, p. 3., <http://www.cybercivilrights.org/guide-to-legislation/>

de verspreide beelden.⁷ Eenmaal een opname zich op het internet bevindt, is het moeilijk ze definitief te verwijderen. Hierdoor worden slachtoffers telkenmale opnieuw geconfronteerd met het onrecht dat hen werd aangedaan, worden ze ook door andere internetgebruikers belaagd en zien ze hun rust verstoord worden, durven ze zich niet meer op het internet te begeven, worden bedreigd met verkrachting, ondervinden problemen op de arbeidsmarkt, moeten soms noodgedwongen verhuizen en sommige slachtoffers zien uiteindelijk geen andere uitweg dan zelfdoding.

Cijfers tonen dan ook aan dat 41.5% van de vrouwen vreest voor haar fysieke veiligheid na het slachtoffer te zijn geweest van online geweld, 20% van de Britse vrouwen en 26% van de Amerikaanse vrouwen had het gevoel dat de veiligheid van hun familie in het gedrang kwam. Niet onterecht aangezien 77% van de vrouwen die online werden lastig gevallen en 70% van de vrouwen die online werden belaagd minstens een andere vorm van seksueel of fysiek geweld ondervonden van een intieme partner.⁸ De helft van de vrouwen geeft ook aan last te hebben van een lager zelfvertrouwen, verlies van eigenwaarde, stress, angst en paniekaanvallen⁹ als een gevolg van seksueel online geweld. Volgens UNICEF is het risico op zelfdoding 2.3 keer groter bij slachtoffers van seksueel geweld dan bij niet slachtoffers.¹⁰

Het aantal slachtoffers, en dus vrouwen die te kampen krijgen met bovenstaande gevolgen, is aanzienlijk. In 2013 werd 1.5 miljoen Europese vrouwen tussen 18 en 29 jaar het slachtoffer van cyberstalking.¹¹ 11% van de Europese meisjes en vrouwen vanaf de leeftijd van 15 jaar heeft ongewenste, beledigende seksueel expliciete e-mails of sms-berichten ontvangen of beledigende, ongepaste toenaderingen op socialenewebsites gehad.¹² 12% van de Vlaamse jongeren tussen 12 en 18 jaar doet wel eens aan sexting en een kwart van hen geeft aan dat hun privacy en vertrouwen werd geschonden doordat de naaktfoto's werden gedeeld. 40% van de jongeren leeft ook met de vrees dat hun naaktfoto's verspreid zullen worden.¹² Met andere woorden, Vlaamse jongeren, net zoals Europese vrouwen verkeren in het constante risico het slachtoffer te worden van online seksueel geweld, waaronder wraakporno valt.

Los van de individuele gevolgen voor het slachtoffer en de naasten van het slachtoffer, heeft wraakporno ook een maatschappelijk effect aangezien het gendergelijkheid in de weg staat. Vrouwelijke slachtoffers worden vaak ook nog het slachtoffer van 'victim blaming'. Ze worden verteld niet te reageren en het misbruik gewoon te ondergaan of soms zelfs om niet meer deel te nemen aan het online leven zolang de storm niet is gaan liggen.¹³ Hierdoor wordt het vrouwen bemoeilijkt om deel te nemen aan sociale, politieke en economische activiteiten die bestaan in de virtuele wereld an sich maar ook vaak georganiseerd of aangekondigd worden via sociale media. Een studie van *Amnesty International* toont aan dat 63%-83% van de vrouwen die het slachtoffer werden van online geweld hun gedrag op Twitter hebben aangepast, gaande van zelfcensuur tot het verlaten van het platform.¹⁴ Ook blijkt dat vooral

⁷ "Guide for Legislators", Cyber Civil Rights Initiative, p. 3., <http://www.cybercivilrights.org/guide-to-legislation/>

⁸ "Cyber violence and hate speech online against women", Policy Department for Citizens' Rights and Constitutional Affairs, *European Parliament*, September 2018, p. 21.

⁹ "Amnesty reveals alarming impact of online abuse against women", *Amnesty International*, 20 november 2017, <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2017/11/amnesty-reveals-alarming-impact-of-online-abuse-against-women/>

¹⁰ « Ecoutons ce que les enfants ont à nous dire », *Unicef France*, 2014, https://www.unicef.fr/sites/default/files/userfiles/Consultation_2014.pdf

¹¹ "Violence against women: an EU-wide survey", European Agency for Fundamental Rights, April 2014, beschikbaar op: <https://fra.europa.eu/en/publication/2014/violence-against-women-eu-wide-survey-main-results-report>

¹² X, "Steeds meer jongeren doen aan sexting", *DeMorgen*, 17 mei 2018, beschikbaar op: <https://www.demorgen.be/tech-wetenschap/steeds-meer-jongeren-doen-aan-sexting~bcdbbaf8/>

¹³ K. Lumsden en H. Morgan, "Media framing of trolling and online abuse: silencing strategies, symbolic violence, and victim blaming", *Feminist Media Studies* 2017 Vol. 17, nr. 6.

¹⁴ "Toxic Twitter, a toxic place for women", *Amnesty International*, 2018 available at <https://www.amnesty.org/en/latest/research/2018/03/online-violence-against-women-chapter-1/>

vrouwen die uit de schaduw treden en zich inzetten voor gelijkheid in al zijn aspecten (dus niet enkel gendergelijkheid) doelwit zijn.¹⁵ Wanneer vrouwelijke politica, journalisten, academici, bloggers, opiniemakers of mensenrechtenactivisten de virtuele wereld noodgedwongen verlaten uit vrees voor hun fysieke en mentale veiligheid, en enkel de mannelijke stem overblijft, is dat een ontoelaatbare beperking van de vrijheid van mening en expressie van vrouwen.

Het Instituut verwelkomt elk initiatief om de virtuele wereld een veilige plaats voor vrouwen te maken. Hoewel een duurzame oplossing slechts bekomen kan worden door preventief en sensibiliserend op te treden tegen wraakporno, is het aangewezen ook het strafrecht aan te passen om zo adequaat te kunnen optreden tegen een misdrijf met zulke verregaande gevolgen. Het wetsvoorstel tot wijziging van het Strafwetboek teneinde wraakporno te bestrijden kadert duidelijk in deze ambitie.

III. Analyse

ARTIKEL 1 WETSVOORSTEL
Geen opmerkingen

ARTIKEL 2 WETSVOORSTEL
Geen opmerkingen

ARTIKEL 3 WETSVOORSTEL

1. toegankelijk maakt, verspreidt of verder verspreidt

Het wetsvoorstel stelt voor om de bewoording “toegankelijk maakt of verspreidt” in paragraaf 1, eerste lid, °2 van artikel 371/1 van het Strafwetboek (Sw.) te vervangen door “toegankelijk maakt, verspreidt of verder verspreidt”. De bedoeling is om zo derden die een beeld-, geluids- of filmopname van een onblote persoon of een persoon die een expliciete seksuele daad stelt, verspreiden maar niet de maker zijn van de beeld- of geluidsoptname, te bestraffen.

Vooraleer in te gaan op de inhoud van dit voorstel wil het Instituut erop wijzen dat het enigszins onduidelijk is wat bedoeld wordt met “in paragraaf 1, eerste lid, 2°” aangezien het huidige artikel 371/1 Sw. niet is opgedeeld in paragrafen. Zoals het wetsvoorstel nu leest zou het geïnterpreteerd kunnen worden als eerder betrekking hebbend op het onderdeel over voyeurisme dan op het onderdeel over wraakporno in artikel 371/1 Sw. Om verwarring te vermijden lijkt het aangewezen de structuur van het artikel nogmaals te bestuderen in het licht van de gewenste aanpassingen.

Onder ‘toegankelijk maken’ wordt verstaan toegang verschaffen aan derde(n) tot de beelden door ze bijvoorbeeld op het internet te plaatsen. ‘Verspreiden’ moet begrepen worden in zijn normale betekenis, zijnde de beeld-, geluids- of filmopname te delen met een derde of het slachtoffer. De wetgever achtte het niet nodig om bij het opstellen van het huidige artikel 371/1 Sw. te verduidelijken wanneer een beeld-, geluids- of filmopname verspreid wordt, waardoor ervan uitgegaan mag worden dat deze voorwaarde reeds vervuld is vanaf het moment dat de beeld-, geluids- of filmopname met één persoon werd gedeeld. Wanneer de ontvangers van de beeld-, geluids- of filmopname deze op hun beurt delen met anderen,

¹⁵ “Cyber violence and hate speech online against women”, Policy Department for Citizens’ Rights and Constitutional Affairs, *European Parliament*, September 2018, p. 30-32.

verspreiden ook zij de beeld-, geluids- of filmopname en vallen zij dus ook onder artikel 371/1. Dit wordt ook zo uitgelegd door de rechtsleer.¹⁶

Tenzij de wetgever van oordeel zou zijn dat er onduidelijkheid is over de toepassing van artikel 371/1 Sw. op de verspreiders die de beeld-, geluids- of filmopname niet heeft gemaakt, en dat dit dus (her)bevestigd moet worden, meent het Instituut dat deze wijziging niet nodig is om het beoogde resultaat te bereiken. De huidige bewoording kan namelijk op de gewenste wijze toegepast worden.

2. Strafverzwaring

Hoewel tijdens de parlementaire voorbereiding van het huidige artikel 371/1 Sw. werd gesproken van de “porno-wreker”, vereist artikel 371/1 geen specifiek moreel bestanddeel. De term doelt enkel op het motief van de dader, maar stelt geen bijkomend constitutief bestanddeel.¹⁷ Aldus volstaat het algemeen opzet.

Het huidige wetsvoorstel beoogt een lid toe te voegen dat zou luiden: “De schuldige die heeft gehandeld uit wraak of met kwaadwillig opzet, wordt bovendien gestraft met geldboete van 500 tot 1000 euro.” Met andere woorden, er zou een lid toegevoegd worden dat een strafverzwaring invoert wanneer een dergelijk bijzonder opzet bewezen is.

Het Instituut onderschrijft de intentie om daders die de beeld-, geluids- of filmopname hebben verspreid met het oogmerk om het slachtoffer te schaden, zwaarder te bestraffen dan de derde die het verspreidt zonder dit oogmerk. Wel rijst de vraag of de bewoording “wraak of met kwaadwillig opzet” geen onduidelijkheid creëert.

Het lijkt immers dat wraak per definitie steeds met een kwaadwillig opzet gebeurt, zijnde het willen schaden van het slachtoffer. Niet elk kwaadwillig opzet is evenwel gelijk te stellen met het nemen van wraak. Met andere woorden, wraak is een onderdeel van ‘met kwaadwillig opzet’.

De vraag die dan rijst is wat er precies begrepen moet worden onder “kwaadwillig opzet”. Kwaadwillig kan uitgelegd worden in de ruime zin als zijnde ‘delictueel’, of in de nauwe zin als zijnde wetens en willens én met de bedoeling om schade te berokkenen. Het belang en de gevolgen van de keuze hoe ‘kwaadwillig’ te interpreteren kunnen het beste aangekaart worden aan de hand van een dossier dat het Instituut behandelt:

Een seksueel fragment wordt op verschillende manieren via verschillende platformen verspreid. Er zijn enkele accounts geïdentificeerd die een aanzienlijke rol hebben gespeeld in de verspreiding. De eigenaars van deze accounts zijn op de hoogte gebracht van het mogelijks strafbare karakter van de beelden, waarop er werd geantwoord dat wij dit gerust openbaar mogen maken omdat zij zo nog meer bekendheid zullen krijgen. Sommige van deze accounts vragen op hun pagina om een financiële bijdrage. Volgers van deze accounts hebben de beelden op hun beurt doorgestuurd.

Als ‘kwaadwillig’ wordt uitgelegd in de ruime zin, dan zal iedereen die wist dat het om wraakporno ging, dus met name dat er geen toestemming werd gegeven voor het verspreiden van de beeld-, geluids- of

¹⁶ I. Delbrouck, ‘Voyeurisme’ in X, *Strafrecht en strafvordering. Artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, juli 2016, 1-27, §21.

¹⁷ Binnen feministische en academische kringen rijst steeds vaker de oproep om niet langer te verwijzen naar de term ‘wraakporno’ maar eerder naar niet-consensuele pornografie, ‘image-based sexual exploitation/abuse’, non-consensual pornography. Hierdoor zou minder aandacht gevestigd worden op de dader maar meer op het slachtoffer of de loutere constitutieve bestanddelen van het misdrijf.

filmopname, de strafverzwaring moeten ondergaan. *In casu* is dat dus niet enkel de eigenaar van de accounts, maar ook de volgers die wisten dat het slachtoffer geen toestemming had gegeven voor de verspreiding van de beelden. Hier zou ook bijvoorbeeld de jongere onder vallen die met opzet naaktfoto's van zijn of haar partner toont aan vrienden. Het is met andere een zeer ruime toepassing die op veel daders van toepassing kan zijn dat het onderscheid tussen lid 2 en lid 3 van artikel 371/1 Sw. zou kunnen vervagen.

Als kwaadwillig wordt uitgelegd in de enge zin, met name het oogmerk om te schaden, dan zouden hier enkel de eigenaars van de accounts onder vallen en de volgers die de beelden verder verspreiden met de bedoeling om het slachtoffer te schaden, niet de volgers die het voor andere redenen verspreiden. De eigenaars van de accounts zijn geïnformeerd over het gebrek aan toestemming van het slachtoffer om de beelden te verspreiden, zijn geïnformeerd over de schade die het berokkent en blijven alsnog hun activiteit verder zetten. Het feit dat zij zich eventueel op een economisch motief zouden beroepen, doet geen afbreuk aan hun intentie om het slachtoffer te schaden. Het is ook duidelijk dat (ex-)partners die dergelijke beeld-, geluids- of filmopname verspreiden quasi steeds onder deze noemer zouden vallen aangezien dit quasi steeds een vorm van partnergeweld is waarbij de opname verspreid werd met de bedoeling de (ex-)partner te schaden. Ook het versturen door de (ex-)partner van een beeld-, geluids- of filmopname naar het slachtoffer zelf met het oogmerk het slachtoffer te intimideren, moet als kwaadwillig beschouwd worden.

Het Instituut neigt eerder naar een striktere interpretatie van het begrip 'kwaadwillig', om de bestaansredenen van de strafverzwaring niet uit te hollen. Wat de wetgever uiteindelijk ook verkiest, het lijkt aangewezen te verduidelijken hoe het begrip geïnterpreteerd moet worden en of situaties van wraak of partnergeweld hier steeds onder vallen, om eventuele discussies te vermijden.

3. verwijdering – bevoegde instantie – kort geding

§ 2: niet verwijderen

Ook hier wil het Instituut in eerste instantie wijzen op de onduidelijkheid die bestaat rond de structuur van het artikel, mede omdat er wederom verwezen wordt naar “§1, eerste lid, 2°” en het dus niet duidelijk is of dit slaat op het onderdeel wraakporno of voyeurisme, al werd er voor dit advies van uitgegaan dat het op wraakporno slaat. Ook het invoegen van een tweede, derde en vierde paragraaf is enkel mogelijk als er duidelijkheid is over een eerste paragraaf, wat nu niet het geval is. Tot slot moet er opgelet worden bij het structureren van het artikel dat het duidelijk blijft welke passages van toepassing zijn op voyeurisme, welke op wraakporno en welke op beide bepalingen.

Concreet wat betreft het voorgestelde paragraaf 2 lijkt het onduidelijk op wie dit artikel van toepassing is. “Hij die niet ingaat” kan zowel slaan op de individuele dader die de beelden weigert offline te halen, als de onlinecommunicatiedienst die weigert de beelden offline te halen.

INDIVIDUELE INTERPETATIE

Beide interpretaties zijn verdedigbaar. Het is niet voldoende om een dader te veroordelen tot een gevangenisstraf en eventueel een geldboete bij de strafverzwaring, als het individu niet gedwongen kan worden om de beelden offline te halen en het slachtoffer dus voortdurend wordt geschaad. Eventueel kan de wetgever overwegen dwangsommen te koppelen aan een weigering om gehoor te geven aan de aanmaning om de inhoud te verwijderen, zeker aangezien het niet ondenkbaar is dat individuen financieel voordeel halen bij het online laten voortbestaan van de beelden, zoals blijkt uit het dossier van het Instituut.

ONLINE COMMUNICATIEDIENST INTERPRETATIE

In zoverre het wetsvoorstel beoogt online communicatiediensten ertoe te verplichten de beeld-, geluids- of filmopname offline te halen, beantwoordt het aan een van de meest voorkomende noden van slachtoffers. Heden ten dage is het voor het slachtoffer vaak wel mogelijk om op basis van de interne huisregels van internetplatformen te vragen de beeld-, geluids- of filmopname te verwijderen, maar dit gebeurt steeds op individuele basis, kan door de online communicatiedienst geweigerd worden en het is meestal dweilen met de kraan open aangezien de beelden veelal 's anderendaags weer online werden geplaatst, al dan niet op hetzelfde platform.

Het blijkt vandaag bijna onmogelijk om aan de online communicatiedienst te vragen om de beeld-, geluids- of filmopname automatisch te verwijderen wanneer deze opnieuw online werden geplaatst. Eerste stappen in deze richting werden gezet met een arrest van het Hof van Justitie van de Europese Unie dat Facebook verplichtte alle maatregelen te nemen om de verspreiding van een lasterlijk artikel tegen te gaan. Facebook moet dus verplicht, zonder voorgaande aanvraag van het slachtoffer, hetzelfde lasterlijke artikel en variaties hierop offline halen. Deze zaak toonde ook aan dat een online communicatiedienst soms weigert in te gaan op een gerechtvaardigde vraag van een slachtoffer om de beeld-, geluids- of filmopname offline te halen.¹⁸ De voorgestelde passage van het wetsvoorstel zou tegemoet kunnen komen aan beide verzuchtingen.

Daarbij dient evenwel wel opgemerkt te worden dat de lage boetes een negatieve impact kunnen hebben op de effectiviteit van de verplichting. De geldboetes zijn ook niet in overeenstemming met de omzet van sommige online communicatiediensten. Deze bedenking rees ook bij het opstellen van de GDPR-Verordening¹⁹ en leidde uiteindelijk tot straffen gebaseerd op percentages van de omzet van de onderneming in kwestie. Een dergelijke redenering in het geval van het weigeren wraakporno offline te halen lijkt minstens het overwegen waard. Minstens dienen dwangsommen opgelegd te kunnen worden bij de niet-naleving.

BEVOEGDE OVERHEID

De concrete invulling van de zinsnede “van de bevoegde overheid uitgaande aanmaning” doet ook vragen rijzen. Eerst en vooral rijst de vraag wie de bevoegde overheid is? Moet dit begrepen worden als een bevel van een rechterlijke instantie, is dit het Observatorium voor de Rechten op het Internet of zal een instelling van een federale overheidsdienst bevoegd gemaakt worden?

Het lijkt aangewezen dat het Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen de bevoegdheid zou krijgen om zowel individuen als online communicatiediensten aan te manen inhoud offline te halen, wanneer het Instituut meent dat de voorwaarden vervuld zijn om van wraakporno te spreken. Deze bevoegdheid zou een logische aanvulling zijn op de bevoegdheid van het Instituut om in rechte op te treden voor de slachtoffers van discriminatie op grond van geslacht of gender. Een dergelijke bevoegdheid kan bij een weigering ook helpen om de eventuele kwaadwilligheid in hoofde van de dader aan te tonen in een gerechtelijke procedure.

Er kan dus overwogen worden om te verduidelijken op wie deze passage van toepassing is, hoe de effectiviteit van de passage kan gewaarborgd worden en wie de bevoegde overheid is.

¹⁸ Glawischnig-Piesczek v. Facebook Ireland Limited, Arrest van het Hof van Justitie van de Europese Unie (derde kamer), 3 oktober 2019.

¹⁹ Artikel 83 Verordening 2016/679 van het Europees Parlement en de Raad betreffende de bescherming van natuurlijke personen in verband met de verwerking van persoonsgegevens en betreffende het vrije verkeer van die gegevens en tot intrekking van Richtlijn 95/46/EG, *Pb. L.* 119/1, p. 1-88.

§3: Observatorium van de Rechten op het Internet

Zowel in de bewoording van de voorgestelde paragraaf 3 als in de toelichting bij het wetsvoorstel wordt gewag gemaakt van het Observatorium van de Rechten van het Internet (Observatorium). Meer specifiek zegt de toelichting dat het Observatorium zelf de vereiste gerechtelijke stappen kan ondernemen en de slachtoffers kan bijstaan en ondersteunen.

Bij het nagaan van de precieze activiteiten van het Observatorium bleek het onmogelijk om een website te vinden of een (pers)bericht dat dateert van na 2010 dat melding maakt van een activiteit van het Observatorium. Ook de FOD Economie, waaronder het Observatorium valt, bleek niet meteen in staat om telefonisch uitleg te verschaffen over het Observatorium, wat het doet en of het nog bestaat.

Bij gebrek aan informatie greep het Instituut terug naar de wettelijke basis van het Observatorium. Volgens het koninklijk besluit van 26 november 2001 houdende oprichting van het Observatorium van de Rechten op het Internet²⁰ is het Observatorium bevoegd voor het verlenen van adviezen over economische problemen inzake informatie- en communicatietechnologie, overleg te organiseren tussen de betrokken economische actoren en het publiek te informeren over deze materie. Er lijkt dus geen wettelijke basis te zijn waarop het Observatorium in rechte zou kunnen optreden of individuele slachtoffers zou kunnen begeleiden en ondersteunen, noch een bijzondere expertise te hebben wat het aspect genderdiscriminatie van wraakporno betreft.

Het Instituut daarentegen, in zijn hoedanigheid van gelijkheidsorgaan bevoegd voor discriminatie op grond van geslacht of gender, is uitdrukkelijk bevoegd gemaakt om in recht op te treden in de rechtsgeschillen over de toepassing de (straf)wetten die specifiek tot doel hebben de gelijkheid tussen vrouwen en mannen te waarborgen.²¹ Het Instituut heeft al jarenlange expertise opgebouwd omtrent het optreden in dergelijke rechtsgeschillen maar heeft helaas geen aanmaningsbevoegdheid.

Om deze redenen zou de wetgever ervoor kunnen kiezen om het Instituut uitdrukkelijk bevoegd te maken in het wetsartikel over wraakporno, opdat slachtoffers nog sneller hun weg naar het Instituut kunnen vinden. Een dergelijke uitbreiding van het takenpakket van het Instituut zou vanzelfsprekend dienen samen te gaan met een verhoging van de middelen ter beschikking gesteld aan het Instituut.

§4: kort geding

Tot slot zou het wetsvoorstel een vierde en laatste paragraaf willen toevoegen, gaande over de procedure in kort geding. Het voorzien in een snelle procedure die binnen een korte tijd de beeld-, geluids- of filmopname offline zou moeten halen, is bijzonder aangewezen.

Er heerst echter onduidelijkheid over de hoedanigheid van bepaalde personen die in de tekst vermeld worden. Doordat de structuur van het artikel niet helemaal duidelijk is, is het onzeker wie de "in het tweede lid van deze paragraaf bedoelde persoon" is. Na een grondige analyse is het voor het Instituut niet duidelijk of dit slaat op de dader of op de online communicatiedienst. Dit heeft verregaande gevolgen. Zo lijkt het vreemd om aan een online communicatiedienst te vragen om het bewijs te leveren dat er wel om toestemming werd gevraagd om de beelden te verspreiden. Deze bezorgdheid gaat

²⁰ KB 26 november 2001 houdende oprichting van het Observatorium van de Rechten op het Internet, *BS* 15 december 2001.

²¹ Artikel 4, 6° wet 16 december 2002 houdende oprichting van het Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen, *BS* 31 december 2002.

minder op indien deze paragraaf van toepassing is op de individuele verspreider. Ook zou dan verduidelijkt kunnen worden hoe §4 zich verhoudt ten opzicht van §2.

Tot slot lijkt het aangewezen om een expert gerechtelijk recht om advies te vragen over de uitwerking en praktische aspecten van deze paragraaf. In eerste instantie rijst namelijk de vraag of het wel aangewezen is een gerechtelijke procedure aan te passen via een artikel in het Strafwetboek. Ook lijkt het aangewezen te (laten) onderzoeken hoe weekend- en verlofdagen een invloed zouden kunnen hebben op de voorziene termijnen, of er met een 'reguliere' vordering een 'ontvankelijke' vordering wordt bedoeld, of de voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg de meest aangewezen instantie is om hiervoor bevoegd te zijn, hoe de voorzitter kan verzoeken om de inhoud offline te halen en welke vormvoorwaarden hierbij nageleefd moeten worden, hoe de voorzitter een lijst met de elektronische adressen kan bekomen en deze kan overmaken aan de online communicatiedienst.

Tot slot vraagt het Instituut zich af of de effectiviteit van dit artikel niet gewaarborgd moet worden door het opleggen van een financiële sanctie aan de online communicatiedienst die alsnog weigert de inhoud offline te halen. Het Instituut denkt hier wederom aan geldboetes van gelijke aard als de GDPR-Verordening, dus gebaseerd op de omzet van de online communicatiedienst, aangezien ook hier de privacy van het slachtoffer sterk in het gedrang komt. Ook denkt het Instituut dat het aangewezen is dwangsommen te voorzien om de online communicatiedienst effectief aan te sporen zo snel mogelijk over te gaan tot het verwijderen van de kwetsieuzen inhoud.

BIJKOMENDE SUGGESTIES

Het Instituut zou tot slot van deze gelegenheid gebruik willen maken om te wijzen op enkele punten die in de praktijk een probleem vormen en door middel van een wetswijziging verholpen zouden kunnen worden.

1. 'ONTBLOTE PERSOON'

Het Instituut wilt de aandacht te vestigen op een evolutie in de rechtspraak die in lijkt te gaan tegen de ratio legis van artikel 371/1 Sw. Op 16 april 2019 besliste de correctionele rechtbank in Brugge dat het nemen van foto's onder een rok niet valt onder 'voyeurisme' zoals omschreven in artikel 371/1 °1 Sw. Het ging om een man die foto's had getrokken van het slipje van een minderjarig meisje dat een glijbaan afgang. De rechtbank oordeelde dat er niet voldaan was aan het constitutief bestanddeel 'ontbloot' zijn'.²²

Tijdens de parlementaire voorbereiding werd een 'ontblote persoon' omschreven als zijnde "de persoon die een deel van zijn lichaam laat zien dat, op grond van de huidige maatschappelijke normen en het collectieve bewustzijn van de eerbaarheid, bedekt zou zijn gebleven indien de persoon had geweten dat hij werd bespied of gefilmd zonder diens toestemming."²³

²² Corr. West-Vlaanderen, afdeling Brugge, 16 april 2019, onuitg.

²³ Wetsvoorstel tot wijziging van het Strafwetboek wat de strafbaarstelling van de aanranding van de eerbaarheid betreft, *Parl.St. Kamer* 2014-2015, nr. 0699/003.

De strikte interpretatie van de rechtbank doet opnieuw vragen rijzen naar de interpretatie van het begrip 'ontbloot'.²⁴ Het kan o.i. niet de bedoeling zijn dat er onder de rok van een vrouw gekeken kan worden, laat staan dat hiervan beeldmateriaal wordt gemaakt, en dit zonder consequenties blijft omdat de persoon niet volledig ontbloot zou zijn. Het originele wetsvoorstel vermeldt ook uitdrukkelijk het fotograferen onder de rok als een aanleiding voor het wetsvoorstel dat heeft geleid tot artikel 371/1 Sw.²⁵ Bovendien stelt het oorspronkelijke wetsvoorstel ook dat "de maatschappelijke gangbare norm inzake seksuele eerbaarheid aanvaardt nog altijd niet dat de naaktheid aldus bespiedt wordt. Het lijkt aangewezen dat hieromtrent verduidelijking kan komen, in die zin dat de strafbepaling inzake voyeurisme niet enkel van toepassing is wanneer er een volledige ontbloting van de geslachtszone van het slachtoffer aan de orde is. Er moet sprake zijn van strafbaar voyeurisme van zodra intieme delen van het lichaam bespied en/of opgenomen worden.

2. ANONIEM STRAFDOSSIER OPSTARTEN

Een reëel probleem dat de effectieve en succesvolle bestrijding van wraakporno in de weg staat, is de onmogelijkheid om anoniem klacht in te dienen en anoniem te blijven als slachtoffer doorheen een (straf)procedure en daarna.

De mogelijkheid om anoniem te blijven tijdens een strafprocedure is van vitaal belang voor het slachtoffer wiens identiteit nog niet publiekelijk gekend is. Wanneer dit slachtoffer klacht zou indienen via de reguliere weg zoals die vandaag bestaat en het tot een gerechtelijk onderzoek zou komen, heeft de dader het recht om inzage in het strafdossier te vragen en zal deze de identiteit van het slachtoffer kunnen achterhalen.

Ook slachtoffers waarvan de identiteit reeds gekend is, of minstens hun online social media profielen, doen vaak geen aangifte uit schrik om tijdens een proces nog meer in de kijker te komen en dus nog meer beschuldigingen, opmerkingen of seksueel getinte berichten te ontvangen.²⁶

Door deze zeer terechte vrees dienen slachtoffers geen klacht in en ondergaan zij verder de zeer problematische gevolgen van het verspreiden van de beelden. Dit legt een gigantische druk op de slachtoffers die steeds vrezen dat hun identiteit alsnog of verder bekend gemaakt zal worden, wat tot zware psychologische problemen kan leiden.

Er zijn wel enkele mogelijkheden om anoniem aangifte te doen, maar deze zijn omslachtig, garanderen niet de volledige anonimiteit doorheen de gehele procedure of tasten de geloofwaardigheid van het slachtoffer aan.

Daarom ijvert het Instituut voor een formele oplossing die slachtoffers zekerheid biedt om anoniem te kunnen blijven doorheen de procedure. Hiertoe kan de wet op de anonieme getuigenis²⁷ of het Wetboek van Strafvordering aangepast worden, of kan het Instituut bevoegd gemaakt worden om in naam van de slachtoffers klacht neer te kunnen leggen.

Om verwarring te vermijden, benadrukt het Instituut hierbij dat de identificatie van het slachtoffer niet nodig is om vast te stellen dat het misdrijf gepleegd werd: het kan volstaan dat er geen onduidelijkheid

²⁴ R. Vasseur, "Fotograferen onder de rok (nog steeds) geen strafbaar voyeurisme", *Juristenkrant*, 2019, nr. 389, p. 1.

²⁵ Wetsvoorstel tot wijziging van het Strafwetboek wat de strafbaarstelling van de aanranding van de eerbaarheid betreft, *Parl.St. Kamer* 2014-2015, nr. 0699/001, §3.

²⁶ A. Wauters, "Van sexting tot "wraakporno": Het probleem waar niemand over durft te praten", *Knack Weekend*, 12 april 2017, beschikbaar op: <https://weekend.knack.be/lifestyle/maatschappij/van-sexting-tot-wraakporno-het-probleem-waar-niemand-over-durft-te-praten/article-longread-839813.html>.

²⁷ Wet 8 april 2002 betreffende de anonimiteit van de getuigen, *BS* 31 mei 2002.

is over het feit dat de beeld-, geluids- of filmopname zonder toestemming verspreid of toegankelijk gemaakt werden.

3. STRAFVERZWARING BIJ VERKRACHTING/PARTNERGEWELD

Vervolgens zou het Instituut willen pleiten voor het invoeren van een strafverzwaring wanneer wraakporno voorkomt in het kader van partnergeweld of wanneer er een beeld-, geluids- of filmopname wordt gemaakt van een aanranding of verkrachting, of dat een beeld-, geluids- of filmopname van een aanranding of verkrachting verspreid of toegankelijk gemaakt worden.

Een aanranding of verkrachting is een van de meest ingrijpende misdrijven die op een persoon gepleegd kunnen worden. Herhaaldelijk geconfronteerd worden met deze gebeurtenis en de schrik dat naasten deze beeld-, geluids- of filmopname onder ogen zullen krijgen, is een voortdurende aanval op de persoon van het slachtoffer.

Het Instituut acht het invoegen van een strafverzwaring in het Strafwetboek aangewezen wanneer opnames worden gemaakt van een aanranding of verkrachting, of wanneer deze opnames worden verspreid of toegankelijk gemaakt, zowel door de dader als door een omstaander.

Mutatis mutandis kan een strafverzwaring ingevoegd worden in het Strafwetboek in gevallen waarbij wraakporno zich voordoet in de context van een partnerrelatie of een voormalige partnerrelatie, en aldus een nog verregaandere inbreuk op het vertrouwen van het slachtoffer vormt. Regelmatig wordt het slachtoffer door een (ex-)partner gechanteerd met de expliciete beelden om iets wel of niet te doen, zoals het verzwijgen van andere soorten van partnergeweld.

Het lijkt aangewezen dergelijke strafverzwarings toe te voegen aan de misdrijven aanranding en verkrachting enerzijds, en de strafverzwaring partnergeweld anderzijds, om geen verwarring te doen ontstaan omtrent de constitutieve bestanddelen van het misdrijf omschreven in artikel 371/1 Sw.